

PRODÁNO PŘES MILION VÝTISKŮ

OTAZNÍKY ŽIVOTA

PŘÍLEŽITOST
PROZKOUMAT
SMYSL ŽIVOTA

NICKY GUMBEL

NICKY GUMBEL

OTAZNÍKY ŽIVOTA

Nakladatelství KMS

Questions of Life

Copyright © Nicky Gumbel 1993

The right of Nicky Gumbel has been asserted by him in accordance
with the Copyright, Designs and Patents Act 1988.

Study Guide © David Stowe 1995

Verze z roku 2003

First published 1993

by KINGSWAY PUBLICATIONS LTD

Lottbridge Drove, Eastbourne, E Sussex BN23 6NT

Čtvrté, doplněné české vydání 2013 © Nakladatelství KMS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této knihy nesmí být bez písemného svolení vydavatele reprodukována
nebo šířena v žádné podobě elektronické ani mechanické, včetně fotokopíí, nahrávek
či zařazení do informačních sítí nebo vyhledávacích systémů.

Není-li uvedeno jinak, jsou použité biblické citáty převzaty z Ekumenického překladu
(1985). Citáty z Nové smlouvy v překladu ČSP (1994) jsou označeny v závorce (ČSP).

Obsah

Předmluva k českému vydání	5
Předmluva	7
Úvod	9
1. Jde v životě ještě o víc?	11
2. Kdo je to Ježíš?	19
3. Proč Ježíš zemřel?	33
4. Jak získat víru?	44
5. Proč a jak se modlit?	55
6. Proč a jak číst Bibli?	68
7. Jak nás Bůh vede?	82
8. Kdo je to Duch svatý?	95
9. Co svatý Duch dělá?	104
10. Jak můžeme být naplněni Duchem?	116
11. Jak odolat zlému?	127
12. Proč a jak mluvit s druhými lidmi o víře?	138
13. Uzdravuje Bůh i dnes?	151
14. A co církev?	164
15. Jak prožít zbytek života co nejlépe?	176
Poznámky	187
Studijní příručka	190

Předmluva k českému vydání

Každý člověk hledá odpovědi na duchovní otázky a Nicky Gumbel na ně ve své knize hledá odpovědi velmi citlivě, přirozeně a s použitím faktů a svědectví.

Touha mnohých lidí po poznání duchovní pravdy je značná, i když žijeme ve stále materiálněji smýšlející společnosti. Pevně věřím, že kniha povzbudí také křesťany. Žádné lidské slovo nezmění srdce člověka tak jako Bible. Nicky Gumbel se ve své knize Bibli zabývá a vychází z ní. Proto je jeho dílo výbornou pomůckou k tomu, jak najít nový život v Kristu, který jediný (na rozdíl od autora) na otázky našeho života dokáže odpovědět.

Knihla Otazníky života byla napsána pro kurzy Alfa, což jsou neformální setkání s občerstvením a prostorem pro debatu, ať už v domácím prostředí nebo pro větší skupinu zájemců v církevních nebo veřejných prostorách. Číst se však dá kdekoli a kdykoli. Neměla by být nečinně uložena v knihovně pod nánosy prachu, ale aktivně používána při hledání náplně a smyslu života.

*Přemysl Kramerius,
kapitán Armády spásy*

Předmluva

Tato kniha přišla v pravý čas, aby vyplnila mezeru, která už dlouho existovala v křesťanské literatuře. Jak ukazují statistiky, počet členů, které církve v Anglii ztrácí, je alarmující. Týká se to zvláště mladých lidí. Je sice pravda, že v mnoha sborech se projevují povzbuzující známky růstu, přesto však v celé zemi přetrvává všeobecná stagnace, rozklad, a jak autor v této knize ukazuje, i zklamání nad životem církve. A přece nelze popírat, že se nově začíná projevovat pozoruhodný zájem o duchovní věci. Spolu s tím roste i naděje, že někde a nějak lze nalézt současnou odpověď na prastarou otázku „Co je pravda?“.

Knih *Otázky života* je zajímavým a velice čtivým úvodem k objevování Ježíše Krista, který i dnes zůstává tou nejpřitažlivější a nejúchvatnější osobou, jakou lze poznat. Uvážený a erudovaný přístup Nickyho Gumbela je zárukou toho, že se do hledání Pravdy nezapojí pouze rozum, ale i srdce.

Jsem velmi rád, že široká veřejnost má nyní k dispozici toto dílo, jež je výsledkem usilovné práce Nickyho Gumbela na přípravě kurzů Alfa, které měly a mají velký význam pro hledání pravdy pro mnoho lidí. Všem tuto čtivou a důležitou knihu bez váhání doporučuji.

Sandy Millar
Londýn, biskup anglikánské církve

Úvod

V současné době se objevuje nový zájem o křesťanství, nebo řečeno konkrétněji, o osobu Ježíše Krista. Od jeho narození už uplynuly téměř dva tisíce let, a přece má téměř dvě miliardy stoupenců. Křesťany bude zakladatel jejich víry a Pán jejich životů fascinovat vždy. Dnes ale roste zájem o jeho osobu i mezi lidmi, kteří nejsou členy žádné z církví. Mnozí si nad ním kladou různé otázky. Byl to pouhý člověk, anebo je to opravdu Boží Syn? A pokud ano, co z toho plyne pro náš život?

Tato kniha se pokouší odpovědět na některé z klíčových otázek týkajících se křesťanské víry. Vychází z kurzů „Alfa“, pořádaných ve farnosti Holy Trinity Brompton v Londýně pro lidi, kteří nepatří k žádné církvi, ale snaží se o křesťanství něco dozvědět. Jsou rovněž určeny pro ty, kdo v Ježíše Krista uvěřili teprve nedávno. S úžasem sledujeme, jak se kurzy Alfa rozrostly na více než 60 000 kurzů pořádaných pravidelně ve 169 zemích. Zúčastnily se jich miliony mužů i žen všech věkových kategorií, hledajících odpovědi na mnoho otázek.

Chci poděkovat všem, kdo rukopis přečetli a přispěli k němu svými připomínkami. Chci také poděkovat Cressidě Inglis-Jonesové, která původní rukopis a téměř všechny další verze rychle a trpělivě přepisovala.

Nicky Gumbel

1

Jde v životě ještě o víc?

Mnoho let jsem měl vůči křesťanské víře tři výhrady. Předně jsem křesťanství považoval za nudnou záležitost. Ve škole jsem chodil na školní pobožnosti, ale dospěl jsem k závěru, že jsou nemastné neslané. Chápal jsem Roberta Louise Stevensona, který si jednou do svého deníku jako nějakou výjimečnou událost poznamenal: „Byl jsem dnes v kostele, a ani mě to moc nesebralo.“ Ve stejném duchu psal americký humorista Oliver Wendell Holmes: „Možná bych se i mohl dát na dráhu duchovního, jen kdybych neznal jednoho kněze, který vypadal a jednal jako zaměstnanec pohřebního ústavu.“ Křesťanská víra pro mě byla suchopárná a postrádala jakoukoliv špetku inspirace.

Druhou výhradou bylo, že se mi zdála nepravdivá. Měl jsem vůči křesťanské víře rozumové námitky a trochu domýšlivě jsem se považoval za logicky myslícího deterministu. Ve čtrnácti letech jsem napsal esej, ve kterém jsem se pokusil celé křesťanství odstřelit a dokázat, že Bůh neexistuje. K mému velkému překvapení se mi dostalo i ocenění! Shromáždil jsem proti křesťanské víře argumenty, s potěšením jsem debatoval s křesťany a myslel si, kdovíjaké vítězství jsem nedobyl.

Třetí výhradou bylo, že jsem křesťanskou víru považoval za zbytečnou. Nechápal jsem, jak může s mým životem v Británii dvacátého století souviset něco, co se stalo před dvěma tisíci lety v Palestině vzdálené přes tři tisíce kilometrů. Často jsme zpívali velmi oblíbený chvalozpěv s názvem „Jeruzalém“, ve kterém jsme si kladli i tuto otázku: „Což tyto nohy kdysi dávno kráčely po ze-

lených horách Anglie?“ Všichni jsme znali odpověď: „Ne, nekráčely.“ Zdálo se, že křesťanská víra s mým životem nijak nesouvisí.

Když se dívám zpět, uvědomuji si, že to byla částečně i moje chyba, protože jsem se nikdy nesnažil doopravdy naslouchat a o křesťanské víře jsem nic nevěděl. V naší zesvětštělé společnosti je dnes mnoho lidí, kteří vědí jen málo o Ježíši Kristu, o tom, co vykonal nebo jak to souvisí s křesťanstvím. Jeden kaplan sloužící v nemocnici si zaznamenal některé z odpovědí lidí, kterým položil otázku: „Měl byste zájem o svaté přijímání?“ V jeho záznamech se nacházejí i tyto odpovědi:

„Ne, děkuji, já patřím k anglikánské církvi.“

„Ne, díky, objednal jsem si buráky.“

„Ne, děkuji, nejsem obřezaný.“

Křesťanství ani zdaleka není nudné, nepravdivé či zbytečné, ale naopak – je vzrušující, pravdivé a má pro nás velký význam. Ježíš řekl: „Já jsem ta cesta, pravda i život“ (Jan 14,6). Pokud je to pravda, a já věřím, že ano, potom v našem životě nemůže být nic důležitějšího než to, jaký postoj k jeho slovům zaujmeme.

Naděje pro ztracený svět

Muži i ženy byli stvořeni k tomu, aby žili ve vztahu s Bohem. Bez tohoto vztahu bude v lidech neustále přetrvávat pocit hladu a prázdnoty, budou mít dojem, že jim něco chybí. Britský princ Charles mluvil jednou o své víře. Řekl, že bez ohledu na pokrok vědy „zůstává v hloubi duše (pokud se mohu odvážit tohoto slova použít) trvalá a nevědomá touha po čemsi, co chybí, po jakési ingredienci, kvůli níž stojí za to žít“.

Možná největší anglický fejetonista této generace Bernard Levin jednou napsal článek s názvem „Velké hádanky života a málo času na hledání jeho smyslu“. Mluví v něm o tom, že bez ohledu na svoje velké úspěchy pociťuje obavy, aby „neplýtval skutečností v honbě za snem“. Napsal:

Řečeno bez obalu, mám čas objevit, proč jsem se narodil, ještě než zemřu? ... Zatím jsem na tuto otázku nenašel odpověď, a ačkoliv je přede mnou ještě mnoho let, určitě jich je méně než těch, které už mám

za sebou. Existuje zjevné nebezpečí, že k tomu, abych odpověď našel, mi nezbude dost času... Proč *musím* vědět, proč jsem se narodil? Samozřejmě proto, že nemohu uvěřit tomu, že by se to stalo jen náhodou; a pokud to nebyla náhoda, pak moje narození musí mít nějaký smysl.²

Levin není křesťanem, vřdyt nedávno napsal: „Čtrnáctisíckrát ne, nejsem křesťan.“ Přesto se však zdá, jako by si až příliš uvědomoval, že na otázku po smyslu života nedokáže odpovědět. Několik let předtím napsal:

Státy podobné našemu jsou plné lidí, kteří mají veškerý hmotný blahobyť, na jaký jen pomyslí, kteří mají i nehmotná pozehnání, jako je šťastný rodinný život, a kteří přesto žijí v tichém a občasně i hlučném zoufalství, protože nechápu nic víc než to, že v nich zeje propast, a ať ji sebevíce naplňují jídlem či pitím, ať se do ní snaží nacpat sebevíce aut a televizí, ať po jejím okraji pochoduje sebevíce dobře vychovaných dětí a dobrých přátel ... stále jim působí bolest.³

Někteří lidé stráví většinu svého života hledáním něčeho, co by mu dodalo význam a smysl. Autor knih *Vojna a mír* a *Anna Kareninová*, Lev Nikolajevič Tolstoj, napsal v roce 1879 knihu s názvem *Vyznání*, ve které líčí svoje hledání významu a smyslu života. Křesťanství odmítl ještě jako dítě. Když odešel z univerzity, snažil se co nejvíce si užít. Vstoupil do společenského světa Moskvy a Petrohradu, hodně pil, střídal ženy, hrál hazardní hry a vedl nevázaný život. Nic z toho ho však neuspokojilo.

Pak začal hromadit peníze. Zdědil velký majetek, mnoho peněz získal i za svoje knihy. Ani to ho však neuspokojilo. Usiloval o úspěch, slávu a důležitost. Toho všeho dosáhl. O jeho díle se v *Encyclopedia Britannica* uvádí, že napsal „jeden ze dvou nebo tří nejvýznamnějších románů světové literatury“. Nakonec však stejně nedokázal najít odpověď na otázku: „No dobře... a co z toho?“

Poté začal vést rodinný život a snažil se pro rodinu udělat co nejvíc. Oženil se roku 1862, měl laskavou, milující ženu a třináct dětí, které, jak říkal, ho od hledání smyslu života zcela odvedly! Dosáhl všeho, oč usiloval, byl zdánlivě zahrnut dokonalým štěstím. A přesto ho jedna otázka přivedla až na pokraj sebevraždy: „Má můj život nějaký smysl, který by nezničila nevyhnutelná smrt, jež mě čeká?“

Odpověď hledal ve vědě a filozofii, ale jedinou odpovědí, které se mu na otázku „Proč žiji?“ dostalo, bylo, že „v nekonečném prostoru a nekonečném čase dochází k nekonečně složitým mutacím nekonečně malých částic“.

Když pozoroval svoje současníky, viděl, že lidé v oblasti vztahu k životu s těmi nejdůležitějšími otázkami („Odkud jsem přišel?“, „Kam jdu?“, „Kdo jsem?“, „K čemu je život?“) nemají potíže. Nakonec zjistil, že ruští rolníci na tyto otázky dokáží odpovědět na základě své křesťanské víry, a uvědomil si, že skutečnou odpověď nalezneme pouze v Ježíši Kristu.

Nic se nezměnilo ani po stu letech. Zpěvák rockové skupiny Queen Freddie Mercury, který zemřel koncem roku 1991, v jedné ze svých posledních písní alba *The Miracle (Zázrak)* napsal: „Vůbec někdo, proč žijeme?“ Ačkoliv získal obrovské bohatství a měl tisíce fanoušků, v rozhovoru krátce před smrtí připustil, že je zoufale sám. Řekl: „Můžete mít všechno na světě, a přesto zůstat tím nejosamělejším člověkem. To je nejhorší druh osamělosti. Úspěch ze mě učinil idol celého světa a přinesl mi milióny liber, ale zabránil mi získat to jediné, co všichni potřebujeme – trvalý láskyplný vztah.“

Když mluvil o „trvalém vztahu“, který všichni potřebujeme, měl pravdu. Vztah mezi lidmi však plné uspokojení přinést nemůže, ani nemůže být zcela trvalý. Vždy něco chybí. Je tomu tak proto, neboť jsme byli stvořeni, abychom žili ve vztahu s Bohem.

Ježíš řekl: „Já jsem ta cesta.“ On jediný nás může uvést do věčně trvajících vztahu s Bohem.

Když jsem byl malý, měli jsme černobílý televizor s dost špatným obrazem – byl stále rozmazaný a dělaly se na něm čáry. Protože jsme však neznali nic lepšího, byli jsme s ním spokojeni. Jednoho dne jsme ale zjistili, že musíme nainstalovat venkovní anténu! Obraz byl náhle ostrý a jasný. Bylo to něco úplně jiného. Život bez vztahu s Bohem skrze Ježíše Krista je jako televizor bez antény. Někteří lidé vypadají šťastně, protože si neuvědomují, že existuje něco lepšího. Jakmile začneme žít ve vztahu s Bohem, začne nám být jasný i význam a smysl života. Uvidíme věci, které jsme neviděli, a poznáme, že vracet se ke starému životu by bylo pošetilé. Porozumíme tomu, proč jsme byli stvořeni.

Co je ve zmateném světě skutečné

Někdy lidé říkají: „Nezáleží na tom, čemu věříte, pokud to myslíte upřímně.“ Je však možné, že člověk je upřímný, a přitom se mýlí. Takovým člověkem byl Adolf Hitler. Jeho víra zahubila milióny lidí. Když Rozparovač z Yorkshiru vraždil prostitutky, byl přesvědčen, že koná Boží vůli. Byl upřímný, ale rovněž se mýlil. Jednal podle své víry. To jsou extrémní příklady, které však ukazují na to, že je velice důležité, čemu věříme, protože naše víra určuje i náš život.

Jiní lidé mohou křesťanovi říci třeba toto: „Pro tebe je to skvělé, ale není to nic pro mě.“ Takový postoj není logický. Má-li křesťanství pravdu, má zcela zásadní význam pro nás všechny. Nemá-li pravdu, křesťané se oddávají klamu, a to není pro nás „skvělé“,

ale velice smutné, a čím dříve se dáme do pořádku, tím lépe. Spisovatel a učenec C. S. Lewis to řekl takto: „Křesťanství je názor, jenž, pokud je nepravdivý, nemá *žádný* význam, a pokud je pravdivý, má nekonečný význam. Nikdy však nemůže mít nevelký význam.“⁴⁴

Má křesťanství pravdu? Existuje nějaký důkaz? Ježíš řekl: „Já jsem ta... pravda.“ Existuje nějaký důkaz, který by Ježíšův výrok potvrdil? Podobnými otázkami se budeme zabývat později. Ústředním bodem křesťanství je vzkříšení Ježíše Krista z mrtvých, o čemž svědčí množství důkazů. Profesor Thomas Arnold jako ředitel Rugby School provedl revoluci v pojetí vzdělávání v Anglii a byl jmenován profesorem na katedře moderních dějin na univerzitě v Oxfordu. Jako člověk dobře obeznámený s významem důkazů při hodnocení historických skutečností řekl:

Po mnoho let jsem studoval příběhy dávných časů, zkoumal a vážil důkazy o lidech, kteří je napsali, ale neznám v dějinách lidstva jedinou skutečnost, kterou by upřímnému tazateli lépe a plněji potvrzovaly všemožné důkazy, než je veliké znamení, které nám Bůh dal – že Kristus zemřel a vstal z mrtvých.

Jak uvidíme později, pravdivost křesťanství potvrzují mnohé důkazy. Když však Ježíš řekl: „Já jsem ta... pravda“, myslel více než jen pravdu chápanou rozumem. Slovo pro pravdu použité v originálu naznačuje konání nebo zakoušení pravdy. Existuje něco víc než rozumové přijetí pravdivosti křesťanství – poznání Ježíše Krista, který je *pravda*.

Předpokládejme, že než jsem se seznámil se svou ženou Pippou, přečetl jsem si o ní knihu. Když jsem ji dočetl, pomyslel jsem si: „Zdá se, že to je úžasná žena. Chci se s ní oženit.“ Jak veliký rozdíl je mezi mým rozumovým přesvědčením, že je úžasnou ženou, a zkušeností mnohaletého manželství, na jejímž základě mohu říci: „Vím, že je to úžasná žena.“ Když křesťan o své víře řekne: „Vím, že Ježíš je pravda“, nemyslí tím pouze rozumové poznání, že Ježíš je pravda, ale že Ježíše jako pravdu zakusil. Když vstupujeme do vztahu s tím, kdo je pravda, naše vnímání se mění a my začínáme chápat pravdu o světě kolem nás.

Život v temném světě

Ježíš řekl: „Já jsem... život.“ V Ježíši nacházíme život tam, kde dříve byla jen vina, závislost, strach a vidina smrti. Je pravda, že my všichni jsme byli stvořeni k Božímu obrazu a že na lidech je proto něco vznešeného. Také jsme však upadli do hříchu – rodíme se se sklony ke zlému. Boží obraz byl v každém člověku ve větší či menší míře porušen a v některých případech téměř vymazán hříchem. Zlo a dobro, síla a slabost spolu existují v každém člověku. Ruský spisovatel Alexandr Solženicyn řekl: „Čára oddělující zlo a dobro neprochází státy, třídami ani politickými stranami... ale protíná srdce každého člověka.“

Považoval jsem se za „dobrého“ člověka – protože jsem nevykrádal banky ani se nedopouštěl jiných závažných zločinů. Když jsem však začal svůj život srovnávat s životem Ježíše Krista, uvědomil jsem si, jak byl špatný. Stejnou zkušenost učinilo i mnoho jiných lidí. C. S. Lewis napsal: „Poprvé jsem se začal vážně zkoumat s praktickým záměrem. A našel jsem něco, co mě zděsilo; zahradu chtíčů, blázinec ctižádnosti, semeniště strachů, harém pošetilých nenávistí. Moje jméno bylo Legie.“⁴⁵

Všichni potřebujeme odpuštění, to ale můžeme nalézt jenom v Kristu. Humanistka Marghanita Laskiová při televizní debatě s jedním křesťanem překvapeně vyznala: „Vám křesťanům nejvíce závidím odpuštění.“ Pak trochu pateticky dodala: „Nemám nikoho, kdo by mi odpustil.“

Když byl Ježíš ukřižován, podstoupil místo nás trest za všechno špatné, co jsme spáchali. Podrobněji se tím budeme zabývat ve čtvrté kapitole. Uvidíme, že zemřel, aby odstranil naši vinu, aby nás vysvobodil z našich závislostí, ze strachu a v konečném důsledku i ze smrti. Zemřel místo nás.

I kdybyste byli vy nebo já těmi jedinými lidmi na zemi, Ježíš Kristus by místo nás zemřel, aby odčinil naši vinu a dal nám tak nový život.

Ježíš za nás nejen zemřel, ale také vstal z mrtvých, a tím porazil smrt. Většina racionálně uvažujících lidí si nevyhnutelnost smrti uvědomuje, ačkoliv někteří lidé dnes podnikají ty nejfantastičtější pokusy, jak se jí vyhnout. Jeden takový pokus se po-

pisuje i v listu *The Church of England Newspaper*:

V roce 1960 zemřel kalifornský milionář James McGill. Zanechal podrobné pokyny, jak zakonzervovat a zmrazit své tělo. Doufal, že jednoho dne vědci možná objeví lék na nemoc, která ho zabila. V jižní Kalifornii jsou stovky lidí, které do procesu zmrazení a zakonzervování svých těl vložili naději na nový život. Poslední rozvoj v technice zmrazování mrtvých přinesl metodu zvanou neurosuspenze, která uchovává pouze lidskou hlavu. Jedním z důvodů popularity této metody je to, že je mnohem levnější než zakonzervování a uchování celého těla. Připomíná mi to Woody Allena ve *Spáči*, kdy si nechal zmrazit nos.⁶

Podobné pokusy obejít nevyhnutelnost smrti jsou zjevně nesmyslné a ve skutečnosti i zbytečné. Ježíš přišel, aby nám dal „věčný život“. Věčný život znamená život určité kvality, která pramení ze života ve vztahu s Bohem a Ježíšem Kristem (Jan 17,3). Ježíš nikdy nikomu neslibil snadný život, zaslíbil nám ale plnost života (Jan 10,10). Tato nová kvalita života začíná nyní a pokračuje na věčnost. Náš vyměřený čas na zemi je relativně krátký, ale věčnost je nesmírná. Skrze Ježíše, jenž řekl „Já jsem... život“, se můžeme nejen těšit z plnosti života zde na zemi, ale můžeme si být jisti, že nikdy neskončí.

Křesťanství není nudné – jde v něm o to, jak žít naplno. Také není nepravdivé, nýbrž je samotnou *pravdou*. Není ani zbytečné, nýbrž proměňuje celý náš život. Teolog a filozof Paul Tillich o člověku napsal, že vždy pocituje tři druhy strachu: strach z toho, že život nemá smysl, strach ze smrti a strach z provinění. Odpovědi na každý z těchto strachů je Ježíš Kristus. Ježíš Kristus má pro každého z nás zásadní význam, protože je „cesta, pravda i život“.

2

Kdo je to Ježíš?

Misionářka pracující mezi dětmi na Středním východě jednou jela svým džípem, když tu jí došel benzin. Neměla s sebou žádný kanystr a v autě našla jenom dětský nočník. Vzala ho, došla k benzinové stanici vzdálené asi kilometr a načerpala benzin do něj. Když ho pak přelávala do nádrže auta, zastavil u ní obrovský Cadillac se dvěma bohatými šejky, kteří ohromeně zírali na to, jak do džípu nalévá obsah nočníku. Jeden z nich spustil okénko a řekl: „Promiňte, já ani můj přítel nejsme přívrženci vašeho náboženství, ale skutečně hluboce obdivujeme vaši víru!“

Někteří lidé si myslí, že stát se křesťanem znamená učinit slepý krok víry, podobný očekávání, že automobil pojedje na obvyklý obsah nočníku. Učinit krok víry je skutečně třeba, avšak není to víra slepá, nýbrž víra založená na hodnověrných historických důkazech.

Někdo mi řekl, že v jednom slovníku z komunistického Ruska se Ježíš popisuje jako „mytická postava, která nikdy neexistovala“. Tento názor by dnes nemohl zastávat žádný seriózní historik. Ježíšovu existenci potvrzuje mnoho důkazů, které nepocházejí pouze z evangelií a dalších křesťanských spisů, ale i z mimokřesťanských pramenů. O Ježíšovi se zmiňují například římstí historikové Tacitus (přímo) a Suetonius (nepřímo). Židovský historik Josef, který se narodil 37 n. l., popsal Ježíše a jeho následovníky takto:

„V tomto čase Ježíš, moudrý muž, pokud jej vůbec lze nazývat člověkem, protože činil zázračné skutky – byl učitelem těch, kteří s radostí přijímají pravdu. Přitáhl k sobě jak mnoho Židů, tak i pohanů. Byl

„Pomazaným“ a když ho Pilát na návrh předních mužů z lidu dal ukřižovat, ti, kteří ho od počátku milovali, jej nezdali. Třetího dne se jim ukázal živý, jak o něm spolu s deseti tisíci dalších nádherných věcí předpověděli proroci. A skupina křesťanů, kteří se tak jmenují po něm, nevymizela až do dnešních dní.“⁷ (*Někteří odborníci považují tuto část spisu Josefa Flavia za pozdější doplněk. Většina současných historiků však došla k závěru, že patří k původnímu textu – pozn. red.*)

Pro Ježíšovu existenci máme tedy důkazy i mimo Novou smlouvu (místo obvyklých názvů Starý a Nový zákon jsou v této knize často používány názvy Stará a Nová smlouva, neboť lépe vystihují charakter obou těchto částí Bible – pozn. překl.). Navíc i důkazy v Nové smlouvě jsou velice průkazné. Někdy lidé říkají: „Nová smlouva byla napsána před dlouhou dobou. Nemohlo to, co bylo původně napsáno, doznat během let nějaké změny?“

Odpověď zní, že díky vědnímu oboru nazývanému textová kritika velice přesně víme, co pisatelé Nové smlouvy skutečně napsali. Čím více rukopisů máme, tím méně je pochybností o originálu.

Dílo	Napsáno	Nejstarší dochované rukopisy	Časový odstup v letech	Počet dochovaných rukopisů
Herodotos	488-428 př. n. l.	900 n. l.	1300	8
Thukydidés	asi 460-400 př. n. l.	asi 900 n. l.	1300	8
Tacitus	100 n. l.	1100 n. l.	1000	20
Zápisky o válce galské od Caesara	58-50 př. n. l.	900 n. l.	950	9-10
Historie římská od Livia	59 př. n. l.-17 n. l.	900 n. l.	900	20
Nová smlouva	40-100 n. l.	130 n. l. (úplné rukopisy 350 n. l.)	300	5000 řeckých 10 000 latinských 9 300 dalších

Zesnulý profesor F. F. Bruce, který byl profesorem biblické kritiky a exegeze na univerzitě v Manchesteru, ve své knize Jsou spisy Nové smlouvy spolehlivé? dokládá srovnáním s texty ostatních historických děl, jaké množství rukopisů Nové smlouvy existuje.

Tuto skutečnost shrnuje a rozsah důkazů o Nové smlouvě ukazuje tabulka na protější straně.

F. F. Bruce ukazuje, že v případě *Zápisů o válce galské* od Caesara máme devět nebo deset rukopisů, z nichž nejstarší byl napsán až 900 let po době, kdy Caesar žil. U *Historie římské* od Livia existuje dvacet dochovaných rukopisů, z nichž nejstarší pocházejí z období kolem roku 900 n. l. Ze čtrnácti knih Tacitových dějin se dochovalo pouze dvacet rukopisů; ze šestnácti knih jeho Análů máme deset částí jeho dvou velkých historických děl pouze ve dvou rukopisech – jeden je z devátého a druhý z jedenáctého století. Dějiny od Thukydidy známe z osmi rukopisů datovaných asi do roku 900 n. l. Totéž platí i o dějinách Herodotových. Navzdory velkým časovým odstupům a relativně malému počtu rukopisů však žádný učenec o hodnověrnosti těchto děl nepochybuje.

Co se týče Nové smlouvy, máme k dispozici velké množství materiálu. Nová smlouva byla pravděpodobně napsána v letech 40 – 100 n. l. Kompletně dochované rukopisy Nové smlouvy se datují už do roku 350 n. l. (časový odstup 300 let), papyry, obsahující většinu spisů Nové smlouvy, pocházejí ze třetího století a máme dokonce i zlomek Janova evangelia, který se datuje kolem roku 130 n. l. Existuje více než 5 000 řecky psaných rukopisů, více než 10 000 latinsky psaných rukopisů a 9 300 rukopisů psaných v dalších jazycích. Více než 36 000 citací z Nové smlouvy se rovněž nachází ve spisech prvních církevních otců. Jeden z největších textových kritiků všech dob F. J. A. Hort řekl: „Co se různorodosti a úplnosti důkazů týče, nemůže se Nové smlouvě rovnat žádný z ostatních starých prozaických spisů.“⁴⁸

F. F. Bruce shrnuje důkazy citováním Frederica Kenyona, jednoho z předních učenců v této oblasti:

Časový interval mezi napsáním originálu a nejstaršími dochovanými texty je tak malý, že ho lze vlastně zanedbat. Tím odpadá poslední základ pro jakoukoliv pochybnost o tom, že by se nám Písmo nedocho-

valo v zásadě tak, jak bylo napsáno. *Hodnověrnost i všeobecnou neporušenost* knih Nové smlouvy lze považovat za definitivně prokázanou.⁹

Na základě vnějších důkazů i důkazů v Nové smlouvě tedy víme, že Ježíš existoval.¹⁰ Kdo ale Ježíš Kristus je? Slyšel jsem, jak Martin Scorsese v televizi řekl, že film *Poslední pokušení* natočil proto, aby Ježíše ukázal jako skutečného člověka. O to ale teď tolik nejde. Málokdo by dnes pochyboval, že by Ježíš nebyl plně člověkem. Měl lidské tělo – někdy byl unavený (Jan 4,6) a hladový (Matouš 4,2). Projevovaly se u něj lidské emoce – hněval se (Marek 11,15–17), miloval (Marek 10,21) a byl smutný (Jan 11,35). Prožíval totéž, co ostatní lidé – byl pokoušen (Marek 1,13), učil se (Lukáš 2,52), pracoval (Marek 6,3) a poslouchal rodiče (Lukáš 2,51).

Mnozí lidé dnes však říkají, že Ježíš byl *pouze* člověkem, třebaže to byl velký duchovní učitel. Komik Billy Connolly mluvil mnohým ze srdce, když řekl: „Nemohu věřit v křesťanství, ale myslím si, že Ježíš byl úžasný člověk.“

Co ukazuje na to, že Ježíš byl více než jen úžasný člověk nebo velký učitel? Jak uvidíme, existuje mnoho důkazů, které potvrzují, že Ježíš byl a je jedinečným Božím Synem. Ježíš je Bůh Syn, druhá osoba Boží trojice.

Co o sobě Ježíš Kristus říkal?

Někteří lidé tvrdí: „Ježíš se nikdy neprohlašoval za Boha.“ Je skutečně pravda, že Ježíš nechodil a neříkal doslova: „Já jsem Bůh.“ Když se však podíváme na to, co učil a hlásal, těžko můžeme pochybovat, že by si svoje lidství i božství neuvědomoval.

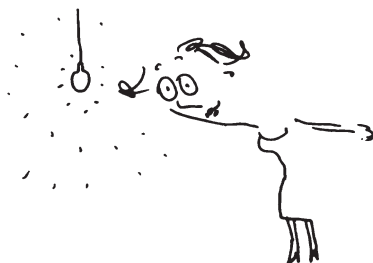
Ježíšovo učení zaměřené na něho samého

Jednou z podivuhodných skutečností týkajících se Ježíše je to, jak velká část jeho učení se zaměřovala na něj samotného. Vlastně lidem říkal: „Chcete-li mít vztah s Bohem, musíte přijít ke mně“ (viz Jan 14,6). Právě skrze vztah s Ježíšem se setkáváme s Bohem.

Hluboko v lidském srdci existuje zvláštní hlad. Toho si všimli všichni přední psychologové dvacátého století. Freud řekl: „Lidé hla-

dovějí po lásce.“ Jung řekl: „Lidé hladovějí po bezpečí.“ Adler řekl: „Lidé hladovějí po důležitosti.“ Ježíš řekl: „Já jsem chléb života“ (Jan 6,35). Jinými slovy: „Chcete-li utišit svůj hlad, přijďte ke mně.“

Mnozí lidé chodí v temnotě, propadají depresím, zklamání a zoufalství. Hledají někoho, kdo by je vedl. Ježíš řekl: „Já jsem světlo světa; kdo mě následuje, nebude chodit ve tmě, ale bude mít světlo života“ (Jan 8,12). Někteří lidé mi poté, co se stali křesťany, řekli: „Bylo to, jako by někdo náhle rozsvítil a já jsem poprvé jasně viděl.“

Mnoho lidí se bojí smrti. Jedna žena mi vyprávěla, jak kvůli strachu ze smrti nemohla spát a někdy se probouzela zalitá studeným potem, protože nevěděla, co se stane, až zemře. Ježíš řekl: „Já jsem vzkříšení i život. Kdo věří ve mne, i kdyby umřel, bude žít. A každý, kdo žije a věří ve mne, neumře navěky“ (Jan 11,25–26).

Tolik lidí klesá pod břemenem starostí, obav, strachu a viny. Ježíš řekl: „Pojďte ke mně všichni, kdo se namáháte a jste obtíženi břemeny, a já vám dám odpočinout“ (Matouš 11,28). Lidé nevědí, jak žít nebo koho následovat. Vzpomínám si, že než jsem se stal křesťanem, vždycky jsem chtěl být jako jiní lidé a následovat je. Ježíš řekl: „Pojďte za mnou“ (Marek 1,17).

Ježíš také řekl, že přijmout jeho znamená přijmout Boha (Matouš 10,40 a Marek 9,37) a vidět ho znamená vidět Boha (Jan 14,9). Jedno dítě kreslilo obrázek a maminka se ho zeptala, co to kreslí. Dítě odpovědělo: „Kreslím obrázek Boha.“ Maminka mu řekla: „Neříkej hlouposti. Nemůžeš kreslit obrázek Boha. Lidé nevědí, jak Bůh vypadá.“ Dítě odvětilo: „Až ho dokreslím, tak to budou vědět!“ Ježíš vlastně řekl: „Chcete-li vědět, jak vypadá Bůh, podívejte se na mě.“

Nepřímá tvrzení

Ježíš vyslovil mnoho věcí, kdy se přímo za Boha neoznačil, ale které přesto ukazují na to, že se za rovného Bohu považoval. Uvidíme to na následujících příkladech.

Dobře známý je jeho výrok o odpuštění hříchů. Při jedné příležitosti řekl ochrnutému muži: „Synu, odpuštějí se ti hřichy“ (Marek 2,5). Náboženští vůdcové reagovali: „Co to ten člověk říká? Rouhá se! Kdo jiný může odpuštět hřichy než Bůh?“ Ježíš pak ochrnutého muže uzdravil a dokázal tak, že má pravomoc odpuštět hřichy. Tvrzení, že může odpuštět hřichy, je skutečně překvapivé.

C. S. Lewis ve své knize *K jádru křesťanství* správně říká:

Část jeho tvrzení nám uniká, poněvadž jsme je slyšeli už tolikrát, že si jejich dosah už neuvědomujeme. Mním tím tvrzení, že odpouští hřichy: jakékoliv hřichy. Pokud není mluvčím Bůh, je to skutečně tvrzení absurdní a k smíchu. Můžeme docela dobře chápat, že člověk odpustí, co je namířeno proti němu samému. Šlápnete mi na nohu, prominu vám to, ukradnete mi peníze, prominu vám to. Jak si ale máme vykládat prohlášení člověka, kterého nikdo ani neokradl, ani mu nohy nepošlapal, o tom, že vám odpouští, že šlapete na cizí nohy a kradete cizí peníze. Nejlaskavější označení, jakým lze takové chování popsat, je oslí prostomyslnost. A přesto si Ježíš právě takhle počínal. Říkal lidem, že jejich hřichy jsou odpuštěny a nikdy s tím nečekal, až vyslechne všechny, které ty hřichy bezpochyby poškodily. Bez váhání se choval, jako by sám byl tou nejzúčastněnější stranou, osobou ve všech přestoupeních nejpoškozenější. To dává smysl jedině, byl-li skutečně Bohem, jehož zákony hřichy porušují a jehož lásku každý hřích zraňuje. V ústech jakéhokoli mluvčího, který není Bůh, by tato slova podle mého soudu znamenala hlupáctví a nadutost, s jakou nemůže žádná jiná postava v dějinách soupeřit.¹¹

Dalším neobvyklým Ježíšovým tvrzením bylo, že jednoho dne bude soudit svět (Matouš 25,31). Řekl, že se vrátí a „posadí se na trůnu své slávy“ (verš 31). Budou před něj shromážděny všechny národy a on je bude soudit. Jedni přijmou dědictví připravené od založení světa a věčný život, ale ostatní budou potrestáni a navždy od něj odděleni.

Ježíš řekl, že rozhodne o tom, co se s každým z nás na konci času stane. On sám bude nejen soudcem, ale také měřítkem soudu. Co se s námi v den soudu stane závisí na tom, jaký postoj vůči Ježíšovi za-

ujmeme v tomto životě (Matouš 25,40.45). Předpokládejme, že se kazatel ve vašem sboru postaví za kazatelnu a řekne: „V den soudu všichni přijdete přede mne a já rozhodnu, jaká bude vaše věčnost. Co se s vámi stane, bude záviset na tom, jak jste jednali se mnou a mými následovníky.“ Takové prohlášení by od pouhého člověka znělo absurdně. Jde o nepřímé tvrzení, že mluvčí je totožný se všemohoucím Bohem.

Přímá tvrzení

Když se Ježíše zeptali: „Jsi Mesiáš, syn Požehnaného?“, odpověděl: „Já jsem. A uzříte Syna člověka sedět po pravici Všemohoucího a přicházet s oblaky nebeskými.“ Tu velekněz roztrhl svá roucha a řekl: „Nač potřebujeme ještě svědky? Slyšeli jste rouhání. Co o tom soudíte?“ (Marek 14,61–64). V tomto líčení se zdá, že byl Ježíš odsouzen k smrti za to, co o sobě prohlásil. Tvrzení rovnocenné s tvrzením, že je někdo Bohem, bylo v židovských očích rouháním hodným smrti.

Když při jedné příležitosti židé začali Ježíše kamenovat, zeptal se jich: „Proč mě kamenujete?“ Odpověděli mu, že ho kamenují „pro rouhání, že ty, člověk, *děláš ze sebe Boha*“ (Jan 10,33, ČSP, kurziva autor). Jeho nepřátelé zjevně měli za to, že právě to o sobě prohlašuje.

Když před Ježíšem poklekl jeho učedník Tomáš a řekl: „Můj Pán a můj Bůh“ (Jan 20,28), Ježíš mu neodpověděl: „Ne, ne, to neříkej, já nejsem Bůh.“ Ježíš řekl: „Že jsi mne viděl, věříš. Blahoslavení, kteří neviděli, a uvěřili“ (Jan 20,29). Napomenul Tomáše, že mu tak dlouho trvalo, než na to přišel.

Jestliže někdo činí podobná prohlášení, je třeba je zkoumat. Existují různí lidé a tvrdí různé věci. Pokud někdo sám sebe za někoho prohlašuje, neznamená to, že má pravdu. Existuje mnoho lidí (někteří z nich jsou v psychiatrických ústavech), kteří si něco namlouvají. Považují se za Napoleona nebo za papeže, ale nejsou jimi.

Jak tedy můžeme prověřit tvrzení lidí? Ježíš se prohlašoval za jedinečného Božího Syna, za Boha, který přišel v těle. Existují tři logické možnosti. Jestliže jeho tvrzení nebylo pravdivé, buď to věděl – v tom případě byl podvodník a špatný člověk. To je první možnost. Nebo to nevěděl – v tom případě klamal sám sebe a byl ve skutečnosti blázen. To je druhá možnost. Třetí možnost je, že jeho tvrzení byla pravdivá.

C. S. Lewis to shrnuje takto: Někdo, kdo by byl pouhým člověkem a říkal to, co Ježíš, by nemohl být velkým mravním učitelem. Byl by to buď šílenec – srovnatelný s někým, kdo tvrdí, že je sázené vejce, nebo ďábel z pekla. Musíte si vybrat. Buď ten muž byl a je Synem Božím; anebo šilencem či něčím ještě horším... Ale neohánějme se žádnými blahosklonnými nesmysly o tom, že to byl velký mravní učitel. Tuto možnost nám nenechal otevřenou. Neměl to v úmyslu.¹²

Jaké důkazy potvrzují to, co Ježíš řekl?

Abychom mohli zhodnotit, která z těchto tří možností je pravdivá, musíme zkoumat důkazy o Ježíšově životě.

Jeho učení

Ježíšovo učení se obecně uznává za největší učení, které kdy kdo vyslovil. Někteří lidé, kteří nejsou křesťany, říkají: „Mám velice rád Kázání na hoře; žiju podle něho.“ (Kdyby si ho přečetli, uvědomili by si, že se to snadno řekne, ale hůř udělá, ale uznávají, že Kázání na hoře je velkým učením.)

Americký profesor teologie Bernard Ramm o Ježíšově učení jednou řekl:

Je nejčastější a nejcitovanější, lidé ho mají v největší oblibě, nejvíce mu věří a je nejvíce překládáno, protože jde o největší slova, která byla kdy vyslovena... Jejich velikost spočívá v čisté průzračné duchovnosti, s jakou jasně, definitivně a autoritativně řeší největší problémy, které vzrušují člověka... Slova žádného jiného člověka nejsou tak působivá jako slova Ježíšova, protože žádný jiný člověk nedokáže na základní otázky odpovědět tak, jak odpověděl Ježíš. Jsou to slova a odpovědi, jaké bychom očekávali od Boha.¹³

Ježíšovo učení je základem veškeré západní civilizace. Původně byly na jeho učení založeny mnohé ze zákonů. Činíme velké pokroky doslova v každém oboru vědy a techniky. Rychleji cestujeme a více toho víme, a přesto po téměř 2000 letech nikdo mravní stránku Ježíšova učení nevylepší. Mohlo by takové učení doopravdy pocházet od podvodníka nebo blázna?

Jeho skutky

Ježíš řekl, že zázraky, které vykonal, jsou samy o sobě důkazem, že „Otec je ve mně a já v Otci“ (Jan 10,38).

Ježíš musel být zcela výjimečným člověkem. Někteří lidé tvrdí, že křesťanství je nudné. Být s Ježíšem však nuda určitě nebyla.

Když byl na slavnosti, změnil vodu ve víno (Jan 2,1–11). Vzal jídlo jednoho člověka a rozmnožil je tak, že se nasytily tisíce lidí (Marek 6,30–44). Ovládal živly, a když promluvil k větru a vlnám, utišil bouři (Marek 4,35–41). Vykonal pozoruhodná uzdravení: otevřel slepé oči, vrátil řeč a sluch němému a hluchému a uzdravil ochrnutého, který znovu začal chodit. Když navštívil místo s nemocnými, muž nemocný třicet osm let mohl vzít své lehátko a chodit (Jan 5,1–9). Ježíš osvobozoval lidi od zlých sil, které ovládaly jejich život. Někdy dokonce vrátil život těm, kdo zemřeli (Jan 11,38–44).

Jeho skutky však nebyly tak působivé jen díky zázrakům. Vše, co učinil, jako by motivovala láska, již prokazoval obzvláště těm lidem, kteří ji postrádali (např. malomocným a prostitutkám). Vrcholem Ježíšovy lásky se stal kříž (což, jak uvidíme v příští kapitole, byl hlavní důvod jeho příchodu na zem). Když ho mučili a přibili na kříž, řekl: „Otče, odpusť jim, vždyť nevědí, co činí“ (Lukáš 23,34). Jsou snad tyto skutky špatného nebo pomateného člověka?

Jeho charakter

Ježíšův charakter imponuje miliónům lidí, kteří by se za křesťany neoznačili. Například Bernard Lewin o Ježíšovi napsal:

Není Ježíšova povaha, řečeno slovy Nové smlouvy, dostatečná na to, aby pronikla k duši každého člověka, jehož duše má být zasažena? ... Ježíš se stále tyčí nad světem, jeho poselství je stále živé, jeho zármutek je stále nekonečný, jeho útěcha stále působí, jeho slova jsou stále plná slávy, moudrosti a lásky.¹⁴

Jeden z mých nejoblíbenějších popisů Ježíšova charakteru pochází od lorda Hailshama, bývalého lorda kancléře. Ve své autobiografické knize *Dvěře, jimiž jsem vstoupil* popisuje, jak pro něj ožila osoba Ježíše, když byl na univerzitě:

To první, co se o něm musíme dozvědět, je to, že bychom byli jeho společností zcela uchvázeni. Ježíš byl jako člověk neodolatelně přitažlivý... Ukřížovali muže mladého, energického, plného života a radosti ze života, Pána života samého, a navíc ještě Pána smíchu, někoho, kdo byl natolik přitažlivý, že ho lidé následovali už pro čiré potěšení z takového následování... Dvacáté století potřebuje znovu uchopit tuto vizi slavného a šťastného muže, jehož přítomnost naplňovala jeho společníky potěšením. Ne nějaký nevýrazný Galilejec, ale podivuhodně přitažlivý muž, kolem kterého všude pobíhají smějící se děti a výskají potěšením a radostí, když je zvedá do vzduchu.¹⁵

Byl to muž, který ztělesňoval svrchovanou nesobeckost, ale ne sebelítost; pokoru, ale ne slabost; radost, ale nikdy ne na úkor druhého; laskavost, ale ne bezbřehost. Byl mužem, na kterém nemohli najít chybu dokonce ani jeho nepřátelé. Přátelé, kteří ho dobře znali, mohli říci, že byl bez hříchu. Mohl by snad někdo tvrdit, že člověk takového charakteru byl špatný nebo nevyrovnaný?

Jím naplněná proroctví ve Staré smlouvě

Americký autor teologických spisů Wilbur Smith řekl:

Starodávný svět měl mnoho různých způsobů pro předvídaní budoucnosti, známých jako věštění, ale v celé řecké a latinské literatuře, byť se v ní objevují slova prorok a proroctví, nemůžeme najít ani jedno konkrétní proroctví o velké historické události, jež by měla nastat v daleké budoucnosti, ani žádné proroctví o příchodu nějakého spasitele k lidem... Islám nemůže poukázat na žádné proroctví o příchodu Mohameda vyslovené stovky let před jeho narozením. Stejně tak ani zakladatelé jakéhokoliv kultu či náboženství po celém světě nemohou najít žádný pravý starodávný text, který by konkrétním způsobem předpověděl jejich příchod.¹⁶

V případě Ježíše se však naplnilo více než 300 proroctví (které pronesli různí lidé během období více než 500 let), včetně dvaceti devíti hlavních proroctví, která se naplnila během jediného dne, kdy zemřel. Ačkoliv některá z těchto proroctví mohla dojít naplnění v určité míře v době prorokova života, konečného naplnění se jim dostalo v Ježíši Kristu.

Předpokládám, že někdo by mohl navrhnout, zda Ježíš nebyl vychytralý podvodník, který se záměrně snažil tato proroctví naplnit, aby tak ukázal, že je oním Mesiášem předpovězeným ve Staré smlouvě.

Prvním problémem takového návrhu je to, že naplnit tak velké množství proroctví by bylo mimořádně obtížné. Za druhé, z lidského pohledu, Ježíš mnohé z událostí nemohl ovlivnit. Například Stará smlouva předpověděla přesný způsob jeho smrti (Izajáš 53), místo jeho pohřbení a dokonce i místo jeho narození (Micheáš 5,2). Předpokládejme, že Ježíš byl podvodník, který chtěl všechna tato proroctví naplnit. Až by však objevil, kde se měl narodit, bylo by už trochu pozdě!

Jeho vzkříšení

Tělesné vzkříšení Ježíše Krista z mrtvých je úhelným kamenem křesťanství. Jaké jsou však důkazy, že k němu skutečně došlo? Shrnu je do čtyř hlavních okruhů.

1. Prázdný hrob. Bylo vymyšleno mnoho teorií, které se snaží vysvětlit skutečnost, že Ježíšovo tělo nebylo první den Velikonoc v hrobě, ale žádná není moc přesvědčivá.

První typ teorií tvrdí, že Ježíš na kříži nezemřel. Jednou vyšel v předních anglických novinách článek s titulkem „Ježíš na kříži nezemřel“. Dr. Trevor Lloyd Davies v něm tvrdil, že Ježíš, když ho snímali z kříže, ještě žil a že se později zotavil.

Ježíš prošel římským bičováním, během něhož samotného zemřelo mnoho lidí. Na šest hodin ho přibili ke kříži. Dokázal by člověk v tomto stavu odvalit kámen těžký asi jeden a půl tuny? Vojáci byli zjevně přesvědčeni o jeho smrti, jinak by jeho tělo z kříže nesňali. Kdyby nechali vězně uprchnout, čekal by je trest smrti.

Navíc, když vojáci objevili, že Ježíš už zemřel, „jeden z vojáků mu probodl kopím bok; a ihned vyšla krev a voda“ (Jan 19,34). To znamená, že již došlo k oddělení sraženiny a séra, což je podle znalostí dnešní medicíny pádný důkaz Ježíšovy smrti. Jan to však z tohoto důvodu neuvádí, neboť tuto vědomost neměl, což ještě pádněji dokazuje, že Ježíš byl skutečně mrtvý.

Jiné teorie uvádějí, že Ježíšovo tělo ukradli učedníci. Někteří lidé tvrdí, že učedníci ukradli tělo a rozšířili pověsti o vzkříšení

z mrtvých. Pomineme-li skutečnost, že hrob byl hlídán, je tato teorie psychologicky nepravděpodobná. Když Ježíš zemřel, byli učedníci sklíčení a zklamáni. Bylo třeba něčeho skutečně mimořádného, co změnilo apoštola Petra v muže, který kázal o Letnicích, kdy se obrátilo tři tisíce lidí.

Když navíc zvážíme, co všechno museli pro svou víru vytrpět (bičování, mučení, někteří i smrt), zdá se nemyslitelné, že by to všechno podstoupili pro něco, o čem by věděli, že to není pravda. Mám jednoho přítele, který byl vědcem na univerzitě v Cambridgi a který se stal křesťanem, protože při zkoumání důkazů dospěl k přesvědčení, že by učedníci nezemřeli za něco, o čem by věděli, že je to lež.

Třetí okruh teorií tvrdí, že Ježíšovo tělo ukradli představitelé veřejného života. To vypadá nejméně pravděpodobně ze všeho. Kdyby tělo ukradli právě oni, proč by ho skrývali, když se pokoušeli umlčet zvěsti o tom, že Ježíš vstal z mrtvých?

Možná nejúchvatnějším důkazem o prázdném hrobu je Janův popis lněných pláten. V určitém smyslu je pojem „prázdný hrob“ nesprávný. Když Petr s Janem přišli k hrobu, uviděli lněná plátna, která byla, jak v knize *Faktor vzkříšení* uvádí apologeta Josh McDowell, „jako prázdná motýlí kukla“ – když se motýl vyvinul a odletěl.¹⁷ Bylo to, jako by Ježíš prostě prostoupil skrze lněná plátna. Není divu, že Jan „uviděl a uvěřil“ (Jan 20,8).

2. *Zjevení učedníkům.* Byly to halucinace? Stručný oxfordský slovník popisuje halucinaci jako „zjevné vnímání nezávislého objektu, který ve skutečnosti není přítomen“. K halucinacím normálně dochází u silně vzrušených a neurotických lidí s velkou představitelostí, nebo u lidí nemocných či ovlivněných drogami. Učedníci do žádné z těchto kategorií nezapadají. U statných rybařů, výběřčích daní a skeptiků jako Tomáš jsou halucinace nepravděpodobné. Lidé trpící halucinacemi se jich pravděpodobně nedokáží náhle zbavit. Ježíš se učedníkům zjevil během šesti týdnů při jedenácti různých příležitostech. Počet případů a pak náhlý konec Ježíšova zjevování činí teorii o halucinacích vysoce nepravděpodobnou.

Navíc vzkříšeného Ježíše vidělo více než pět set padesát lidí. Halucinace může mít jeden člověk. Tutéž halucinaci možná mohou mít dva nebo tři lidé. Je ale pravděpodobné, aby stejnou halucinaci mělo pět set padesát lidí?